

УДК 338.439.5: 338.5

А. Ю. Семенова,
аспірант, Полтавська державна аграрна академія

ОСОБЛИВОСТІ ДІЇ ЦІНОВОГО МЕХАНІЗМУ НА РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

A. Semenova,
graduate student, Poltava State Agrarian Academy, Poltava

FEATURES OF THE PRICE MECHANISM ON AGRICULTURAL MARKET

Обґрунтовано необхідність державного регулювання цін на продукцію сільського господарства, систематизовано особливості дії цінового механізму в сільському господарстві України. Проаналізовано тенденції зміни середніх реалізаційних цін сільськогосподарської продукції порівняно з мінімальними закупівельними цінами встановленими законодавством. Розраховано коефіцієнт цінової еластичності по окремих видах продукції, зроблено припущення про можливість прогнозування на цій основі майбутньої кон'юнктури ринку. Розроблено пропозиції щодо державного впливу на ціновий механізм на ринку сільськогосподарської продукції з одночасним вільним ціноутворенням.

The necessity of state regulation of prices for agricultural products is reasoned, features of price mechanism in agriculture in Ukraine are systematized. Trends in the average selling price of agricultural products compared with the minimum purchase prices set by law are analyzed. The coefficient of price elasticity on separate types of production is calculated, the assumption of possibility of future market condition forecasting on this basis is made. Offers of rather state influence on price mechanism in the market of agricultural production with simultaneous free pricing are developed.

Ключові слова: ціновий механізм, кон'юнктура ринку, еквівалентність обміну, диспаритет цін, державне регулювання.

Key words: price mechanism, market conditions, equivalence of exchange, price disparity, state regulation.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Ключовим питанням формування економічного механізму управління в сільському господарстві є забезпечення економічних інтересів товаровиробників. Головну роль у їх задоволенні відіграє ціновий механізм, тому справедливим є твердження учених, що ринок, сформувавши адекватну інтересам виробників ціну, сприяє економічному розвитку [10, с. 108].

Ціна, виходячи з положень економічної теорії, завжди відображає відносини між суб'єктами ринку, що мають протилежні інтереси. Для суб'єктів ринку з боку пропозиції рівень цін повинен дозволити відшкодувати понесені витрати і отримати певний прибуток, а для споживачів, що формують попит, ціна переважно обумовлюється граничною корисністю товару. Оскільки значна частина сільськогосподарської продукції представлена продовольчою сировиною, що має виняткове значення в життєзабезпеченні людини, характерною особливістю попиту на неї є його слабка еластичність за ціною. Слабка цінова еластичність попиту на будь-який товар дає змогу виробникам застосувати підвищені ціни, проте в сільському

господарстві ефект "високих цін" не спостерігається, переважно, через існування декількох причин:

1) фізіологічну обмеженість попиту, яка лежить в основі слабкої еластичності попиту на продукти харчування за доходами. На практиці це означає, що підвищення доходів споживачів відбувається значно вищими темпами, ніж зростання попиту на продовольчі товари, не дозволяючи підвищувати ціни на них у період насичення ринку;

2) сировинну спрямованість аграрного виробництва, тобто формування пропозиції для ринку переробних і інших підприємств, попит яких є похідним від споживчого. Таким чином, підприємства-покупці сировини, виступаючи квазіпосередниками між сільськогосподарськими виробниками і кінцевими споживачами, сприяють зниженню цін на сировину;

3) специфіку вимог щодо продажу сировини, що передбачає використання стандартів, перевищення яких, у більшості випадків, не супроводжується зростанням цін.

Усе це, безумовно, обмежує можливості підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, за ринкової форми організації аграрної економіки, ціновий механізм, без застосування регуляторного зовнішнього впливу, обумовлює викривлення розподілу прибутку між виробниками, посередниками, переробниками та іншими суб'єктами ринку. Атомістична будова ринку сільськогосподарської продукції, у свою чергу, не дозволяє виробникам активно впливати на економічні взаємовідносини; вони, по суті, є економічними донорами для всіх інших суб'єктів, пов'язаних із агропромисловим виробництвом [9, с. 57].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Роль цінового механізму в управлінні сільськогосподарськими підприємствами ринкового типу висвітлювалася багатьма вченими, зокрема: П. Саблуком, В. Месель-Веселяком, Ю. Лузаном та іншими. Водночас, ринкова динаміка вимагає постійної уваги до дослідження дії цінового механізму в різних умовах і під впливом різноманітних факторів.

Вивчення методологічних основ формування цін на сільськогосподарську продукцію дало змогу виявити існування різних поглядів щодо процесу ціноутворення. Зокрема, В. Месель-Веселяк вважає, що ціна в сільському господарстві має формуватися із включенням у неї вартості землі як одного із основних засобів виробництва; О. Шпичак схиляється до протилежної думки, вважаючи, що вартість продукції є первинною по відношенню до ціни землі — земля дорожчає разом із зростанням цін на продукцію, а не навпаки [7; 11].

О. Козак та Л. Малік, досліджуючи природу та шляхи зменшення негативних наслідків нееквівалентності обміну в аграрному секторі, дійшли висновку, що зовсім уникнути цього явища не вдасться, оскільки це суперечить закону спадної віддачі, дія якого обумовлює перетік капіталу між різними за рівнями прибутковості галузями, що гальмує розвиток економіки [4, с. 17]. Проте не зважаючи на досить глибокі та ґрунтовні дослідження дії цінового механізму, більш детального вивчення потребує процес його формування під впливом регуляторного впливу держави.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розроблення пропозицій щодо удосконалення дії цінового механізму на ринку сільськогосподарської продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Підприємства сільського господарства, поєднуючи у процесі виробництва природні та

штучно створені фактори, пропонують продукцію, частина якої створюється завдяки властивості біологічних активів збільшувати свою масу під дією енергії природи. К. Маркс у "Капіталі" називає цю частину "абсолютною додатковою вартістю": "Основою абсолютної додаткової вартості — тобто реальною умовою існування — є природна родючість землі, природи, тоді як відносна додаткова вартість заснована на розвитку продуктивних сил" [6]. За К. Марксом людська праця є не джерелом створення абсолютної додаткової вартості, а інструментом її вилучення.

Проте для створення нового продукту сільське господарство має залучати ресурси інших галузей економіки, що обумовлює формування складних міжгалузевих відносин в системі міжгалузевого обміну, які часто називають нееквівалентними. Насправді, перевищення темпів зростання цін на матеріально-технічні ресурси, що споживаються в сільському господарстві, над темпами зростання цін на сільськогосподарську продукцію створює умови для перерозподілу доданої вартості на користь не сільськогосподарських галузей. Унаслідок цього процес відтворення в аграрній сфері сповільнюється і через певний часовий лаг створює негативний вплив на суміжні галузі.

За розрахунками науковців, втрата сільськогосподарськими підприємствами середньорічного доходу від диспаритету цін складає 83,7 млрд грн., і ще 3,4 млрд грн. працівники галузі недоотримують через диспаритет в оплаті праці. Загальна сума недоодержаного прибутку в розмірі 128 млрд грн., до якої включено також зменшення бюджетного фінансування, дає право стверджувати про значні недоліки у функціонуванні механізму і необхідність його удосконалення [7, с. 15].

Світова практика забезпечення еквівалентності обміну між сільським господарством і галузями, що його обслуговують, відзначається складністю та суперечливістю: від абсолютизації ролі держави у підтримці доходності сільського господарства до повного заперечення доцільності державної підтримки галузі, яка сприяє подорожчання продуктів харчування. Попри дискусійність теоретичних підходів щодо державного впливу на ринковий ціновий механізм, на сьогодні усі без винятку економічно розвинені країни тією чи іншою мірою використовують систему регуляторних заходів держави, спрямовану на послаблення нееквівалентності міжгалузевого обміну.

Сукупність методів державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію

можна розділити на дві групи. До першої групи належать методи адміністративного регулювання цін, встановлені спеціальним законодавством. Зокрема, визначаються обсяги виробництва певних видів продукції та максимальні й мінімальні ціни на основні види сільськогосподарської продукції (наприклад, у США). Практика європейських країн, зокрема Франції, передбачає використання економічного співробітництва шляхом укладання міжгалузевих і міжпрофесійних угод між виробниками, переробниками та продавцями сільськогосподарської продукції щодо обсягів виробництва й цін на неї. Тобто, йдеться не про пряме адміністрування цін з боку держави, а про створення умов, що заохочують суб'єктів ринку домовлятися між собою. Створення таких умов забезпечується, серед іншого, й використанням адміністративних методів (встановленням обмежень, лімітів, введенням квот тощо), але ці заходи не торкаються цін. На думку деяких фахівців, у сучасних умовах України більш прийнятним є державне регулювання, що поєднує обидва підходи. Щоправда, окремі науковці дещо перебільшують значення правового забезпечення механізмів державного регулювання цін. Вітчизняний досвід свідчить, що прийняття нормативного акту ще не є запорукою введення в дію відповідного механізму.

Забезпечення цінового паритету зумовлює необхідність здійснення політики підтримки, яку першими запровадили США, а пізніше європейські та інші країни. Так, у Японії шляхом державного субсидування покривається різниця між роздрібною та ринковою ціною рису, яку отримують підприємства роздрібною торгівлі. Здійснюється це з метою запобігання імпорту рису з інших країн. При відсутності такого захисту японські фермери припинили б вирощувати рис, який за собівартістю в декілька разів дорожчий імпортного [8, с. 5]. Дотримання концепції цінового паритету зобов'язує державу підтримувати ціни на сільськогосподарську продукцію на рівні, що здебільшого перевищує рівноважний.

Для подолання зростаючого цінового диспаритету на ринку сільськогосподарської продукції в Україні урядом було вжито ряд заходів правового, адміністративного, економічного та інституціонального характеру. Зокрема, створено спеціальний інститут — Аграрний фонд, що є спеціалізованою бюджетною установою, уповноваженою Кабінетом Міністрів України. Аграрний фонд покликаний регулювати рівень пропозиції сільськогосподарської продукції у відповідності до попиту, забезпечуючи ста-

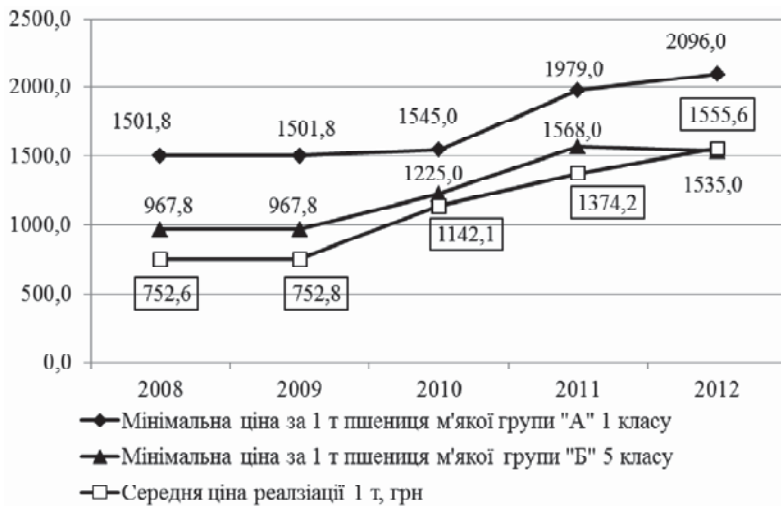
більність цін на ринку. Проте, як свідчить практика, Фонд не виконує свої функції повністю через незадовільне фінансування. За допомогою лише товарно-фінансових інтервенцій не вдається запобігти зростанню диспаритетності повною мірою.

Одним із принципів підвищення дієвості використання інтервенційних закупівель Аграрним фондом України є прозорість (транспарентність) ведення бізнесу, відсутність якої змушує підприємців приховувати реальні економічні показники з різних причин. Лише окремі українські компанії демонструють уміння користуватися ринковими можливостями, у тому числі й створеними завдяки державі. Негативну роль щодо використання ринкових можливостей відіграє подрібненість бізнесу, тому поширюється практика збуту сільськогосподарської продукції через посередників.

Так, ТОВ "Хліб Інвестбуд", що виступило посередником у державній закупівлі зерна, в 2011 р. здійснило форвардні поставки зерна до державного інтервенційного фонду на суму 1,5 млрд грн., уклавши при цьому 1168 форвардних контрактів загальним обсягом 860 тис. тонн. Такий досвід доцільно використовувати й іншим підприємствам, тим більше, що мінімальний лот закупівель 300 тонн дозволяє долучитися до програми середнім і навіть дрібним виробникам [5].

Відповідно до статті 3 Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України", держава здійснює регулювання гуртових цін окремих видів сільськогосподарської продукції, встановлюючи мінімальні та максимальні закупівельні ціни [1]. При цьому державне цінове регулювання не здійснюється за межами організованого аграрного ринку України.

Перелік об'єктів цінового регулювання встановлюється постановами Кабінету Міністрів України від 18.10.2005 № 2982-IV "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" та "Про затвердження переліку об'єктів державного цінового регулювання на маркетинговий рік" відповідного календарного періоду [2]. Так, у 2008—2010 рр. об'єктами державного цінового регулювання були: пшениця, жито, ячмінь, кукурудза, цукор, борошно. У 2010—2011 маркетинговому році даний перелік було доповнено, до нього включено: молоко сухе, гречку, масло вершкове, в 2011—2012 роках до цього переліку було додано горох, овес, просо, а в 2012—2013 рр. — борошно пшеничне та житнє. Помітно, що з кожним роком перелік об'єктів державного ціно-

Рис. 1. Динаміка мінімальних цін за 1 т пшениці м'якої групи "А" 1 класу, за 1 т пшениці м'якої групи "Б" 5 класу і середньореалізаційних цін за 1 т пшениці озимої в Полтавській області за 2008—2012 рр., грн.

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики в Полтавській області й Міністерства аграрної політики та продовольства України [3].

вого регулювання розширюється. Встановлені обмеження не зупиняють коливання цін на відповідні види продукції, але зменшують їх амплітуду.

Загалом у 2012 р. об'єктами державного цінового регулювання в Україні було 39 найменувань продукції, зокрема, мінімальні ціни встановлені на пшеницю м'яку групи "А" 3 класу (1800 грн.), пшеницю м'яку групи "Б" 5 класу (1535 грн.), жито 2 класу (1643 грн.), жито 3 класу (1565 грн.) та ін. [3]. Перелік найменувань

мінімальні ціни (рис. 1).

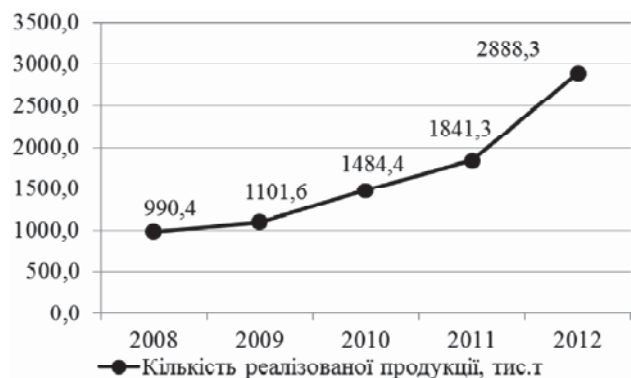
Слід відмітити, що згладжування (елімінавання) амплітуди коливання цін завдяки використанню інструменту мінімальних цін по окремих видах продукції поступово зменшує розрив між мінімальною та середньою реалізаційною ціною. Зокрема, по житу різниця між мінімальною та середньою реалізаційною ціною скоротилася з 24,5 до 15,0 %. Але така тенденція характерна не для всіх видів продукції.

Проте, якщо для початкового періоду реформування аграрного сектору економіки України були характерні цінові співвідношення, які не тільки не сприяли розширеному відтворенню виробництва, а й не забезпечували відшкодування витрат [8, с. 6], то нинішній стан аграрної економіки являє собою більш строкату картину, що відбивається на цінових пропорціях.

За окремими видами сільськогосподарської продукції в 2008—2012 рр. спостерігається випередження темпів зростання цін на неї у порівнянні із вартістю матеріально-технічних засобів, витрачених на виробництво цієї продукції (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка темпів зростання реалізаційних цін на основні види сільськогосподарської продукції та вартості використаних матеріально-технічних засобів у Полтавській області за 2008—2012 рр., %

Види продукції	Темп зростання (скорочення) до попереднього року, %									
	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2012 р до 2008 р.	
	ціна	позна собівартість	ціна	позна собівартість	ціна	позна собівартість	ціна	позна собівартість	ціна	позна собівартість
Зернові та зернобобові культури – всього	9,9	16,2	48,8	41,9	21,4	12,0	7,5	20,7	113,3	122,8
пшениця озима	0,0	22,5	51,7	51,0	20,3	22,2	13,2	11,4	106,7	151,7
кукурудза на зерно	32,2	14,9	44,1	41,6	18,2	8,5	5,5	27,4	137,5	124,9
Соняшник	28,9	15,9	62,1	38,7	14,8	9,5	6,2	31,6	154,5	131,8
Цукрові буряки (фабричні)	44,7	80,4	32,3	8,0	12,7	2,0	1,3	15,2	118,7	128,9
Велика рогата худоба на м'ясо	-0,5	15,5	12,2	18,8	28,8	24,3	1,7	-3,1	46,2	65,1
Свині на м'ясо	34,0	-30,8	-16,6	23,7	10,9	22,5	32,1	-3,5	63,7	1,1
Птиця на м'ясо	36,9	4,2	-12,9	15,3	6,9	-8,8	30,6	-10,1	66,5	-1,5
Молоко	-0,3	-0,8	56,4	29,4	14,3	14,6	-17,2	0,9	47,6	48,5
Яйця курячі, тис. шт.	3,9	-1,7	-0,4	9,5	14,2	4,5	14,4	0,1	35,3	12,6

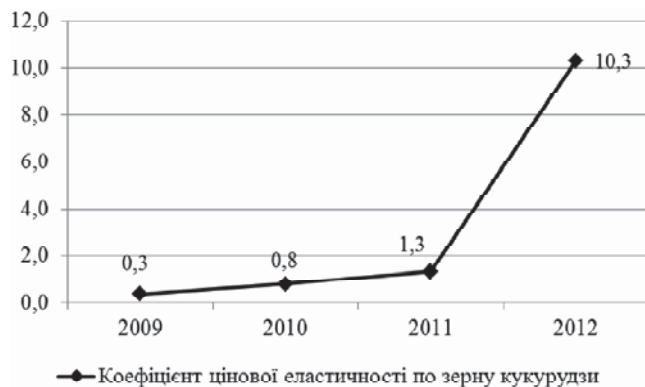

Рис. 2. Внутрішня пропозиція (реалізація) зерна кукурудзи в Полтавській області в 2008—2012 рр., тис. т

Виробництво таких видів продукції, як кукурудза на зерно, соняшник, м'ясо свиней і птиці та яєць є економічно привабливим з точки зору співвідношення цін реалізації і вартості виробництва, що прогнозовано обумовлює зростання пропозиції відповідних видів продукції (рис. 2).

Аналогічна тенденція характерна і для таких видів продукції, як соняшник, м'ясо свиней та яйця. Слід нагадати, що ціновий механізм формується під дією попиту і пропозиції, а тому при наблизенні стану ринку до рівноважного, темпи зростання ціни суттєво знижуються, що яскраво видно на прикладі із кукурудзою (див. табл. 1).

При аналізі кон'юнктури ринку відповідної продукції розрахунок коефіцієнту цінової еластичності може бути використаний для опосередкованої оцінки його стану. Зростання коефіцієнту еластичності на ринку сировинної продукції свідчить про появу потенційної небезпеки виникнення труднощів із реалізацією продукції, детермінованих врівноваженням попиту і пропозиції. Приріст обсягів реалізації зерна кукурудзи за період 2011—2012 рр. був у 10,3 рази

Рис. 3. Зміна коефіцієнта цінової еластичності по зерну кукурудзи в Полтавській області, 2008—2012 рр.

вищим, ніж приріст ціни, тому можна очікувати насичення ринку і, відповідно, зменшення темпів приросту обсягів реалізації продукції за інших незмінних умов (відсутності зростання ринку тваринницької продукції, стабілізації ринку біопалива, падіння доходів тощо).

Коефіцієнт цінової еластичності по зерну кукурудзи саме і свідчить про виникнення загрози сповільнення темпів збуту цієї продукції, що має спонукати до перегляду структури виробництва сільськогосподарської продукції (рис. 3).

Дія ефекту насичення ринку на ціновий механізм вловлюється навіть по м'ясу птиці, попри загальну збитковість його виробництва. Так, у 2009—2010 рр. при зростанні внутрішньої пропозиції м'яса птиці з 0,9 до 1,3 тис. т, коефіцієнт цінової еластичності по цьому виду продукції зріс із 0,3 у 2009 р. до 2,7 і 4,4 відповідно у 2010 і 2011 рр., а у 2012 р. при скороченні пропозиції знову набув значення менше 1.

Таким чином, суб'єкти господарювання, користуючись розрахунками цінової еластичності попиту, можуть чіткіше планувати структуру виробництва відповідно до кон'юнктури ринку.

Державний вплив на механізм формування ціни має бути виваженим і лише створювати умови для задоволення інтересів суб'єктів ринку, а тому повинен забезпечувати:

1) зростання платоспроможності на селі, спрямування програм державного розвитку на розвиток сільських територій з метою підтримки підприємницької ініціативи. Особливої уваги заслуговують особисті селянські господарства та фермерські господарства, що на відміну від великих корпоративних агроформувань, зацікавлені в раціональному використанні належних природних ресурсів і довгостроковому збереженні родючості ґрунту;

2) підтримку збутової кооперації для формування великотоварних партій продукції дрібними виробниками та налагодження каналів збуту; створення оптових сільськогосподарських ринків відповідно до прийнятих законодавчих актів;

3) сприяння будівництву складських приміщень і сховищ, оскільки закладка частини продукції на зберігання й реалізація її у зимовий та весняний періоди дасть змогу сільськогосподарським виробникам одержати більші прибутки;

4) підтримку виробництва продукції вищої якості, яка є більш конкурентоспроможною на внутрішньому та зовнішньому ринках та зміцнює продовольчу безпеку;

5) ціновий захист виробників через механізм хеджування, що передбачає розвиток інфраструктури аграрного ринку.

ВИСНОВКИ

Отже, дія цінового механізму на ринку сільськогосподарської продукції, маючи свою специфіку, спричиняє формування цінового диспаритету, що обумовлює доцільність застосування державних заходів, спрямованих на унеможливлення різкого викривлення перерозподілу доходу від сільськогосподарського виробництва на користь несільськогосподарських галузей.

Література:

1. Закон України від 24.06.2004 р. № 1877 "Про державну підтримку сільського господарства України" // Офіційний вісник України. — 2004. — № 70.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 05 березня 2012 року № 180 "Про затвердження переліку об'єктів державного цінового регулювання з визначенням періодів такого регулювання у 2012-2013 роках". — [Електронний ресурс]. — Режим доступу сайту: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 14.03.2012 № 125 "Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2012/2013 маркетинговому періоді". — [Електронний ресурс]. — Режим доступу сайту: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Козак О.А. Формування міжгалузевих відносин та еквівалентність обміну в аграрній сфері / О.А. Козак, Л.М. Малік // Економіка АПК. — 2012. — № 8. — С. 17—21; 57-61.
5. Компанія "Хліб Інвестбуд" успішно завершила перший етап форвардних закупівель зерна // *Ua-reporter*. — [Електронний ресурс]. — 05.05.2011 (10:59). — Режим доступу сайту: <http://www.ua-reporter.com/content/103259>.
6. Маркс К. Теорії прибавочної стоимости ("Капитал", Т.4) // К. Маркс. — М.: Політиздат, 1978. — 674 с.
7. Месель-Веселяк В. Я. Економічні передумови забезпечення розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва в Україні / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. — 2011. — № 3. — С. 9—16.
8. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П. Т. Саблук // Економіка АПК. — 2007. — № 2. — С. 3—10.
9. Хорунжий М.Й. Проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / М.Й. Хорунжий // Економіка АПК. — 2011. — № 1. — С. 57—61.
10. Шпикуляк О.Г. Концептуальні основи ціноутворення в умовах аграрної економіки:

теоретико-методологічний аспект / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. — 2007. — № 2. — С. 107—114.

11. Шпичак О.М. Теоретико-методологічні аспекти ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / О.М. Шпичак // Економіка АПК. — 2012. — № 8. — С. 3—10.

References:

1. Verkhovna Rada (2004), the law of Ukraine of 24.06.2004 № 1877, "About the state support of agriculture of Ukrain ", *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 70.
2. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine of 05 march 2012 № 180, "About the validation of the list of objects of the state price regulation with definition of the periods of such regulation in 2012-2013", [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Accessed 22 Jun 2013)
3. Order of the Ministry of an agrarian policy and food of Ukraine of 14.03.2012 No. 125, "Questions of activity of Agrarian fund in the organized agrarian market in 2012/2013 marketing period", [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Accessed 22 Jun 2013).
4. Kozak, O. A. and Malik, L. M., (2012), "Formation of the intersectoral relations and equivalence of an exchange in the agrarian sphere", *Ekonomika APK*, vol. 8, pp. 17-21; 57-61.
5. The Bread Investbud company successfully finished the first stage of forward purchases of grain, *Ua-repopter*, [Online], vol. 05.05.2011 (10:59), available at: <http://www.ua-reporter.com/content/103259> (Accessed 28 Jun 2013)
6. Marks, K. (1978), *Teoryy prybavочноj stoymosty* ("Капитал", Т. 4) [Theories of a surplus value ("Capital", T.4)], Polytyzdat, M.
7. Mesel'-Veseliak, V. Ya. (2011), "Economic preconditions of ensuring expanded reproduction of agricultural production in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 9—16.
8. Sabluk, P.T. (2007), "The economic mechanism of agrarian and industrial complex in market system of managing", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 3—10.
9. Khorunzhyj, M.J. (2011), "Pricing problems on agricultural production", *Ekonomika APK*, vol. 1, pp. 57—61.
10. Shpykuliak, O.H., (2007), "Conceptual bases of pricing in the conditions of agrarian economy: theoretical and methodological aspect", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 107—114.
11. Shpychak, O.M. (2012), " Theoretical and methodological aspects of pricing on agricultural production", *Ekonomika APK*, vol. 8, pp. 3—10. *Стаття надійшла до редакції 02.09.2013 р.*